

אהו אל חי

צלילי הגוף, צלילי הנפש

על שירה של דליה רביקוביץ' "החורף בא" ¹

ב"ג רקע עוזם

מהם התנור, המעיל והסופה?
מאין מגיעה החמלה?
הטבע כראוי הנפש

12

בחיותי מורה, בחרתי פעמים רבות לפתוח את שנת הלימודים בשירה של דליה רביקוביץ' "החורף בא". משהו עלום, הצפון בתמונות החזקות, בישירות הפשטota של הבעת הסבל, חדר ללב התלמידים ורתקם. ראייתי בשיר זהה מפתחה ונשי שמתאים לאנשים צעירים, ואשר דרכו הם עשויים לצאת מבדידותם, ולהחות שיתווך עם הדוברת ודרכה עם רבים אחרים.

השתקפות

שירה לירית, כדיוע, אינה עוסקת במציאות החיצונית. אלמנטים "אובייקטיביים" כמו מגן אויר, חפצים, מעשים - הופכים לביטויים פנימיים. עונת החורף בשירנו אכן מופיעה במוחשיותה, אך משמעותה הכלכלית היא אירועים קשים, סבל וייסורים.

בבית הראשון שומעים את המולת הגוף בצלילי ה – ש' הדומיננטיים. הדוברת נזכרת בשנים עצובות:
"שנים שלא היה לי מעיל
שנים שלא היה לי תנור".

מה הם "מעיל" ו/or "תנור"? המעיל עוטף את האדם ומהם אותו י שירות, כמו שעשו האהבה שאנו מקבלים. כל אהבה. התנור מחמם אף הוא, אך הוא בבחינת סביבה מחמכת. אקלים אנושי שבתוכו שורי האדם: משפחה, חברה. החום של שניהם היה חסר לדליה, שהתייחסה בהיותה ילדה, נשלחה לקייבוץ כילד חוץ וסבלה מהתנהגוות המתעללת של מדריך אטום. דליה חוותה אירועים קשים גם בברותה, אך בעיקר סבלה בהיותה אדם בעל וגישה קיזונית, "עצבים חשופים" ונטייה להתקפי דיכאון קשים. "שנים עולבות" הן הסיכון המצמר בסוף הבית.

את כל שנותיי זכרתי,
כשידד הגוף הראשוני,
שנתיים שלא היה לי מעיל,
שנתיים שלא היה לי תנור.
שנתיים עולבות.

בבית השני הופכים הזיכרונות לממוקדים יותר. דליה משתוממת נוכח הניגוד שבין ההרמונייה שבטענו לבין מצוקת האדם, מוטיב ידוע בספרות. "קץ וחורף, יורה ומלkosh בעתו". מושג החודשים: "גלגל המזלות". (מצולות הם כוכבים, וגם סמלי החודשים. הביטוי מתקבל משמעות אירונית נוכח העדר המזול בחיה של הדוברת). היא נזכרת ב"סופה איזומה" - אירוע שטלטל את חייה. איננו יודעים מהו אותו אירוע, אך רישומו קשה:
"חשבתי שלא אחיה עד סוף החורף".

קץ וחורף, יורה ומלkosh בעתו,
גלגל המזלות גורם לי תזהמה,
לפני שנתיים אני זכרת,
היתה סופה איזומה,
חשבתי שלא אחיה עד סוף החורף.

13 והנה אנחנו בהווה, **בבית השלישי**. הגוף הופך להיות רך ואינטימי, ודליה מרגלת את ה"אחרים" הסובלים. הפילוסוף שופנהאואר ראה בחמללה את הכוח הנפשי שמחילץ את האדם מסבלו. כאשר אנו סובלים סבל גופני או נפשי, משתלטת علينا האגוצנטריות. הסבל מבוסס אותנו בתוך ה"אני", כי אנו פצועים. אצל דליה, הסבל האישי הופך מנור לבנת סבלם של אנשים אחרים. זה בא לה "פתאום" כהארה וכגילוי. הבית משרה עליינו אווירה של פיסוס: בחים מתרחשים דברים קשים, אך נקודות השיתוףעשויות לרך את הדברים.

מי כמוני יודע
מה גدول סבלם
של אנשים.
מוזר, איך לא השגתי בהם עד כה.
האם אני נפרדת?

הגוף מרכך את העלים
זוחל מן הגנות
מחשיך עיר על יוושבה.
פתאום משך אותה לבי
בעבותות חמללה.

"**האם אני נפרדת?**" שואלת דליה במשפט הסיום החידתי, שלפי מהלך השיר נראה כניתוק מאותו היבט בನפשה שהיא משובבל בעצמו. ■

משוואות יצחק

1 כל השירים עד כה הוצאת הקיבוץ המאוחד תשנ"ה, עמ' 158

